

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Г. КОРОЛЕНКА

Кафедра географії, методики її навчання та туризму

ТЕОРІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА
методичні рекомендації
до проведення практичних занять та виконання самостійної роботи
підготовки здобувачів
другого (магістерського) рівня вищої освіти

Галузь знань	10 Природничі науки
Спеціальність / предметна спеціальність	101 Екологія
Освітня програма	освітньо-професійна програма «Екологія»

УДК 910:502.131.1](072.8)

Ш95

Рецензенти:

Бучко Ж. І. – доктор географічних наук, доцент, доцент кафедри географії та менеджменту туризму Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Вішнікіна Л. П. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри географії, методики її навчання та туризму Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Рекомендовано до друку вченою радою

Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
(протокол № 3 від 30.09.2024 року)

Шуканова А. А. Теорія сталого розвитку та екологічна політика: методичні рекомендації до проведення практичних занять та виконання самостійної роботи здобувачами ОП «Екологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2024. 30 с.

Посібник містить матеріали для виконання практичних завдань та самостійної роботи, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни «Теорія сталого розвитку та екологічна політика» підготовки здобувачів освітнього ступеня «магістр» (спеціальності 101 Екологія).

УДК 910:502.131.1](072.8)

© А.А. Шуканова, 2024

© ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2024

ВСТУП

Мета навчальної дисципліни: вивчення теоретично-концептуальних засад сталого розвитку, науково-прикладних аспектів теорії сталого розвитку і екологічної політики; формування у майбутніх фахівців сучасного мислення на засадах концепції переходу суспільства до сталого (еколого-соціально-економічно збалансованого) розвитку, економічної активності, соціальної відповідальності та екологічної свідомості.

Очікувані результати навчання з дисципліни:

ПРН 1. Знати та розуміти фундаментальні і прикладні аспекти наук про довкілля.

ПРН 2. Уміти використовувати концептуальні екологічні закономірності у професійній діяльності.

ПРН 3. Знати на рівні новітніх досягнень основні концепції природознавства, сталого розвитку і методології наукового пізнання.

ПРН 4. Знати правові та етичні норми для оцінки професійної діяльності, розробки та реалізації соціально-значущих екологічних проєктів в умовах суперечливих вимог.

ПРН 14. Застосовувати нові підходи для вироблення стратегії прийняття рішень у складних непередбачуваних умовах.

ПРН 16. Вибирати оптимальну стратегію господарювання та/або природокористування в залежності від екологічних умов.

ПРН 17. Критично осмислювати теорії, принципи, методи і поняття з різних предметних галузей для вирішення практичних задач і проблем екології.

Результати навчання з дисципліни (РНД)

- 1) розкривати теоретично-концептуальні засади сталого розвитку, основні складові та показники оцінки сталого розвитку;
- 2) аналізувати та зіставляти глобальні завдання цілей сталого розвитку із національними та місцевими завданнями;
- 3) вміти застосовувати провідні засади стратегії сталого розвитку, національні та міжнародні документи екологічної політики у професійній діяльності;
- 4) розуміти принципи забезпечення та види моніторингу переходу до сталого розвитку;
- 5) систематизувати і узагальнювати стратегічні завдання переходу України до сталого розвитку, шляхи та засоби реалізації державної політики сталого розвитку;
- 6) вміти проєктувати стратегії сталого розвитку природних і штучних екосистем.

Змістовий модуль № 1. Екологічні та соціально-економічні засади стратегії сталого розвитку

Практичне заняття №1.

Міжнародні та національні засади сталого розвитку

Мета: сформувані поняття «сталій розвиток», з'ясувати основні складові та значення Глобальної стратегії сталого розвитку для сучасного суспільства.

Обладнання: роздатковий матеріал «Глобальні цілі сталого розвитку», «Підходи до визначення понять сталого розвитку».

Питання для обговорення:

1. Витоки концепції сталого (збалансованого) розвитку. Світові саміти зі сталого розвитку.
2. Складові концепції сталого розвитку.
3. Мета, рівні та основні принципи концепції сталого (збалансованого) розвитку.
4. Глобальні цілі сталого розвитку 2030. Роль ООН у визначенні засад сталого розвитку

Завдання 1. Заповніть схему «Принципи і цінності в концепції сталого розвитку» (підпишіть сектори, позначені цифрами).

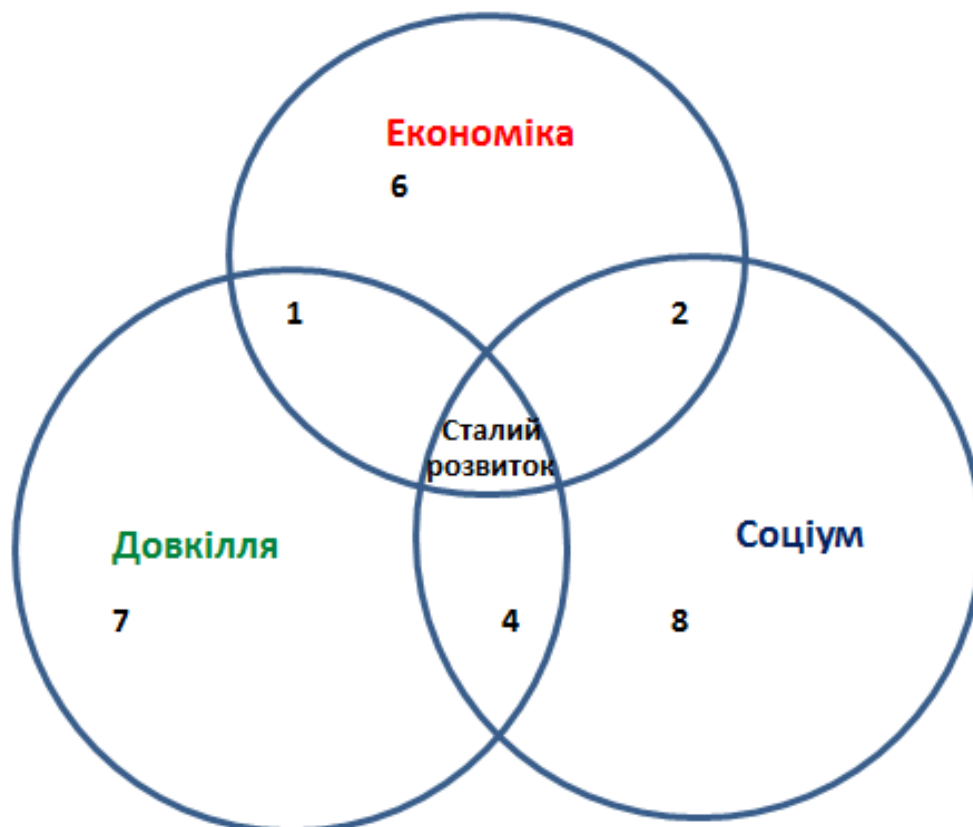

Рис. 1. Принципи і цінності в концепції сталого розвитку

Для виконання завдання використайте ключові слова:

життєздатний; економічний розвиток; відповідальний; толерантний; прийнятний для життя; справедливий; соціальний прогрес; економічне процвітання; екологічний баланс; чесний; соціальний розвиток.

Завдання 2. Відповідно до наведеної аббревіатури або назви міжнародної організації напишіть рік її заснування, статус та напрями діяльності, спрямовані на досягнення цілей сталого розвитку.

1. ЮНЕП _____
2. ВМО _____
3. ЮНЕСКО _____
4. ВООЗ _____
5. ЄЕК _____
6. ММО (ІМО) _____
7. МСОП _____
8. МАГАТЕ _____
9. МОП (ILO) _____
10. ФАО _____
11. ПРООН (UNDP) _____
12. ВФДП (WWF) _____
13. Грінпіс (Greenpeace) _____
14. Римський клуб _____

Завдання 3. Презентуйте результати самостійної роботи по дослідженню однієї із глобальних цілей сталого розвитку 2030. За результатами презентацій заповніть таблицю:

Номер і назва цілі	Індикатори і показники досягнення цілі	Прогрес в досягненні цілі

Завдання для самостійної роботи (презентація виконаного завдання відбувається на занятті).

I. Використовуючи платформу UN Data Commons for the SDGs (<https://unstats.un.org/UNSDWebsite/undatacommons/sdgs>) дослідіть одну із 17-ти глобальних цілей сталого розвитку за планом:

1. Номер і назва цілі.
2. Суть цілі.
3. Ключові індикатори моніторингу та критерії досягнення.
4. Географія прояву.
5. Прогрес у досягненні цілі в світі (ситуація покращилася чи погіршилася?)
6. Прогрес у досягненні цілі в Україні.

Розподіл варіантів: кожен студенти обирає для дослідження одну ціль, номер якої відповідає його порядковому номеру у списку групи в журналі (таблиця 1).

II. **Завдання для самостійної роботи.** Створити хмару слів до поняття «Сталий розвиток» за допомогою веб-сервісу Tagul-Word Art (<https://wordart.com/create>). Для цього завантажити ключові слова (слова-асоціації до слів «сталий» і «розвиток»). Оберіть дизайн хмари (форму і кольорове рішення) та збережіть у форматі JPEG-рисунок.

Рекомендована література:

1. Атлас цілей сталого розвитку 2020 Світового Банку. URL: <https://datatopics.worldbank.org/sdgatlas/>
2. Глобальна база даних ЦСР. URL: <https://unstats.un.org/sdgs/dataportal>
3. Глобальні цілі сталого розвитку 2030. URL: [http://www.un.org.ua/images/documents/3615/цілі_web\(2\).pdf](http://www.un.org.ua/images/documents/3615/цілі_web(2).pdf)
4. Загорський В. С. Концептуальні основи формування системи управління сталим розвитком еколого-економічних систем. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 336 с.
5. Звіт ООН про прогрес сталого розвитку 2022 URL: <https://unstats.un.org/sdgs/files/report/2022/secretary-general-sdg-report-2022--RU.pdf>
6. Профіль країни ЦСР Україна [Електронний ресурс]. URL: <https://country-profiles.unstatshub.org/ukr#goal-11>
7. Стратегії сталого розвитку : навч. посіб. / В. В. Добровольський, Є. М. Безсонов, Г. В. Непеїна, Д. О. Крисінська, Н. А. Сербулова. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 160 с..
8. Стратегія сталого розвитку : підручник / В.М.Боголюбов, М.О. Клименко, Мельник Л.Г., О.О. Ракоїд ; за редакцією професора В.М.Боголюбова. Київ : ВЦ НУБІПУ, 2018. 446 с.
9. Цілі Сталого Розвитку: Україна: національна доповідь / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Київ, 2017. 176 с.

10. Цілі Сталого Розвитку: Україна: національна доповідь / Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – К., 2017. – 176 с.

11. Earth Day 1970 – 2017: What's Changed? URL: <https://www.youtube.com/watch?v=xClCgciaSYM>

12. UN Data Commons for the SDGs. URL: <https://unstats.un.org/UNSDWebsite/undatacommons/sdgs>

Таблиця 1

Індикатори ЦСР на національному й регіональному рівнях
«Провідні індикатори» для кожної ЦСР

ЦСР	«Провідний індикатор» ЦСР
 Ціль 1. Подолання бідності	1.1.1. (а) Частка населення із середньодушовими еквівалентними грошовими доходами на місяць нижче фактичного прожиткового мінімуму у загальній чисельності населення, %
 Ціль 2. Подолання голоду, розвиток сільського господарства	2.2.1. Продуктивність праці на с/г підприємствах у постійних цінах 2010 року, тис. грн на 1 зайнятого в с/г виробництві
 Ціль 3. Міцне здоров'я і благополуччя	3.5.1. (а) Середня очікувана тривалість життя чоловіків при досягненні 15 років
 Ціль 4. Якісна освіта	4.5.1. (а) Кількість осіб, які навчалися в навчальних закладах (I–IV рівнів) на 10 тис. населення
 Ціль 5. Гендерна рівність	5.6.1. Співвідношення заробітної плати жінок і чоловіків, %
 Ціль 6. Чиста вода та належні санітарні умови	6.4.1. Водоемність ВРП, куб. м використаної води на 1000 грн ВРП (у фактичних цінах)
 Ціль 7. Доступна та чиста енергія	7.4.1. (а) Енергоемність ВРП (витрати енергетичних матеріалів і продуктів нафтопереробки), т. у. п. на 1 млн грн ВРП
 Ціль 8. Гідна праця та економічне зростання	8.3.1. (а) Рівень зайнятості населення віком 15–70 років, %
 Ціль 9. Промисловість, інновації та інфраструктура	9.5.1. Частка витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт у ВРП, %
 Ціль 10. Скорочення нерівності	10.1.1. (а) Співвідношення сумарних доходів найбільш і найменш забезпечених 10 % населення, ранжованого за показником середньодушових еквівалентних доходів
 Ціль 11. Сталий розвиток громад	11.1.2. (а) Забезпеченість житлом на 1 особу / домогосподарство, м кв.
 Ціль 12. Відповідальне споживання та виробництво	12.4.1. (а) Обсяг утворених відходів на одиницю ВРП, кг на 1000 дол. США у фактичних цінах
 Ціль 13. Пом'якшення наслідків зміни клімату	13.1.1. (а) Обсяг викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення, т на кв. км площі регіону
 Ціль 14. Збереження морських ресурсів	14.1.1. (а) Частка скидів забруднених зворотних вод у поверхневі водні об'єкти регіону в загальному обсязі скидів зворотних вод регіону, %
 Ціль 15. Захист та відновлення екосистем суші	15.1.2. Частка площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду в загальній території регіону, %
 Ціль 16. Мир, справедливість та сильні інститути	16.1.2. (а) Чисельність осіб, які потерпіли й загинули від злочинів в області, у розрахунку на 1000 осіб
 Ціль 17. Партнерство заради сталого розвитку	17.3.1. Кількість проектів публічно-приватного партнерства, включаючи концесію й оренду майна, в регіонах, станом на кінець періоду, одиниць

Практичне заняття № 2-3

Тема: Системний підхід у стратегії сталого розвитку. «Зелена» та «Синя» економіки – нові вектори сталого розвитку.

Мета: сформувати знання про системний підхід до подолання глобальних проблем сучасності, з'ясувати сутність концепції «зеленої» економіки в контексті сталого розвитку.

Обладнання: атласи, мультимедійне обладнання.

Питання для обговорення:

1. Сутність і зміст поняття «зелена економіка».
2. Механізми й інструменти для здійснення переходу до «зеленої» економіки.
3. Економічні інструменти екологічної політики.
4. Сутність і зміст поняття «синя економіка» Впровадження ідеї «синьої економіки».
5. Проблема раціонального використання природних ресурсів України:
 - а) мінерально-сировинних;
 - б) земельних;
 - в) водних;
 - г) лісових;
 - д) збереження біорізноманіття і захист екосистем.
5. Сучасний стан і потенціал вторинного ресурсокористування (рециклінг матеріалів) у світі та в Україні.
6. Стале споживання. Життєвий цикл товарів в контексті сталого розвитку.

Завдання 1. Проаналізуйте сучасний стан раціонального використання природних ресурсів України (за матеріалами підручників та платформи Сталий розвиток для України (<https://sd4ua.org/>)):

- а) мінерально-сировинних;
- б) земельних;
- в) водних;
- г) лісових;
- д) збереження біорізноманіття і захист екосистем.

Підберіть відповідний картографічний і статистичний матеріал.

Завдання 2. Доберіть приклади в Україні і світі:

- а) переходу до «зеленої економіки»;
- б) впровадження ідей «синьої економіки».

Завдання 3. За допомогою калькулятора споживчого сліду (<https://knowsdgs.jrc.ec.europa.eu/cfc>) обрахуйте вплив моделі споживання на навколишнє середовище. Проаналізуйте запропоновану методику.

Самостійна робота. Написання есе на тему: Низьковуглецевість як завдання розвитку зеленої економіки. Чи досяжна вона в умовах економічної кризи?

Література

1. Дронова О. Л. Запотоцький С. П. Сучасне природокористування: суспільно-географічний контекст : навчально-методичний посібник. К. : Прінт-Сервіс, 2018. 214 с.

2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#n187>
3. Сталий розвиток для України. URL: <https://sd4ua.org/>
4. Проект ПРООН/ГЕФ «Інтеграція положень Конвенцій Ріо у національну політику України. URL: <https://sd4ua.org/integratsiya/integratsiya-printsipiv-konventsij-rio-v/>
5. Політика ЄС щодо зеленої економіки та інновацій: Підручник. Орловська Ю. В., Чала В. С. , Глущенко А. В./ під заг. ред. Орловської Ю.В. Д.: ПДАБА. 2023. 193 с.

Практичне заняття № 4

Тема: Глобальні проблеми людства (соціоекологічні аспекти)

Мета: сформувати знання про системний підхід до подолання глобальних проблем сучасності.

Обладнання: контурні карти, атласи

Питання для обговорення:

1. Проблема нерівності між країнами.
2. Стан продовольчої безпеки та харчування у світі. Головні чинники відсутності продовольчої безпеки та недоїдання.
3. Прогнозні математичні розрахунки чисельності населення в ХХІ столітті: майбутнє демографічної проблеми.
4. Наскільки правомірно, на ваш погляд, проведення «демографічної політики»? Чи не ущемляє вона права особистості?

Завдання 1. Перегляньте відео Американського музею природної історії (AMNH) (<https://youtu.be/vJ5p3pZIBi4>) і проаналізуйте «Як змінювалася кількість населення Землі впродовж розвитку людства?»

Завдання 2. Експерти ООН визнали проблему старіння глобальною проблемою і одним із головних демографічних викликів. Чому американський демограф Ф. Ноутстейн вважає: «Проблема старіння – це зовсім не проблема, а лише песимістичний погляд на найбільший тріумф людства»? Чи погоджуєтесь ви з цією точкою зору стосовно проблеми демографічного старіння населення України?

Завдання 3. Розрахуйте свій індекс маси тіла та зробіть висновок – якій категорії людей (за рекомендаціями ВОЗ) він відповідає.

Методичні рекомендації

Індекс маси тіла (ІМТ) – відношення ваги до маси, що розраховується поділом маси тіла в кілограмах на квадрат зросту в метрах.

Страждаючими від ожиріння вважаються люди, чий ІМТ дорівнює або більше 30 кг/м².

Індекс маси тіла	Відповідність між масою людини та її зростом
16 та менше	Виражений дефіцит маси тіла
16 – 18,5	Недостатня (дефіцит) маса тіла
18,5 – 25	Норма

25 – 30	Надлишкова маса тіла (передожиріння)
30 – 35	Ожиріння 1 ступеня
35 – 40	Ожиріння 2 ступеня
40 і більше	Ожиріння 3 ступеня

Самостійна робота: 1. Записати визначення понять: новий міжнародний економічний порядок, золотий мільярд, крива Лоренца, коефіцієнт Джині, «крихкі» держави (fragile states), «ножиці цін», «брейн-дрейн».

2. Записати визначення понять: «демографічне навантаження», «демографічний вибух», «хибна урбанізація», «субурбанізація», «бідонвілі», «старіння населення», «неомальтузіанство», «фавела», «вілья місеріа», «геджеконду».

3. У 2015 році Світовий банк підняв міжнародну межу абсолютної бідності з 1 до 1,90 дол. США на людину в день (за паритетом купівельної спроможності, ПКС). Розрахуйте який прожитковий мінімум закріплено на законодавчому рівні в Україні для працездатних осіб (обрахунки здійсніть за курсом валют, в місяці 30 днів).

Література

1. Світ рухається назад у боротьбі з голодом і недоїданням, йдеться у звіті ООН. URL: <https://news.un.org/en/story/2022/07/1122032>

2. Стан продовольчої безпеки та харчування у світі (SOFI) : доповідь. / FAO; IFAD; ЮНІСЕФ; МПП; ВООЗ. Рим, Італія, 2002. 260 с. URL: <https://www.fao.org/documents/card/en/c/CC0639RU> ; <https://doi.org/10.4060/cc0639ru>

Практичне заняття №5

Глобальні екологічні проблеми людства (еколого-економічні аспекти)

Мета: встановити основні екологічні проблеми на шляху до сталого розвитку та їх наслідки для довкілля.

Питання для обговорення

1. Екологічний ризик. Визначення та основні поняття.
2. Моделювання і прогнозування екологічного ризику.
3. Управління екологічним ризиком для забезпечення сталого розвитку.
4. Перелічити основні екологічні проблеми в світі і регіоні.
5. Глобальне потепління як приклад загрози сталому розвитку.
6. Глобальне забруднення довкілля.

Завдання 1. Розглянути основні екологічні проблеми конкретного регіону (місця проживання магістранта) та шляхи їх вирішення.

Завдання 2. Проаналізувати показники екологічного сліду та біоємності території (<https://www.footprintnetwork.org/> , https://data.footprintnetwork.org/?_ga=2.165091519.1432490187.1668337651-

[4528917.1668337651#/sustainableDevelopment?cn=all&yr=2018&type=BCpc,EFpc](https://data.footprintnetwork.org/?_ga=2.165091519.1432490187.1668337651-4528917.1668337651#/sustainableDevelopment?cn=all&yr=2018&type=BCpc,EFpc)) та встановити їх значення для людини з точки зору екологічного резерву/дефіциту.

Завдання 3. За інтерактивною картою ([https://data.footprintnetwork.org/?_ga=2.165091519.1432490187.1668337651-4528917.1668337651/](https://data.footprintnetwork.org/?_ga=2.165091519.1432490187.1668337651-4528917.1668337651#/)) дослідіть ці показники в розрізі окремих країн і світу в цілому

Результати узагальніть в таблиці:

Регіон	ВВП/люд., тис. дол.	Чисельність населення, млн. осіб	Біоємність на людину, га	Екологічний слід на людину, га	Резерв біоємності (+) / дефіцит (-)
Світ в цілому					
Україна					
США					
Китай					
Росія					
Бразилія					
Японія					
(країна за вибором студента)					

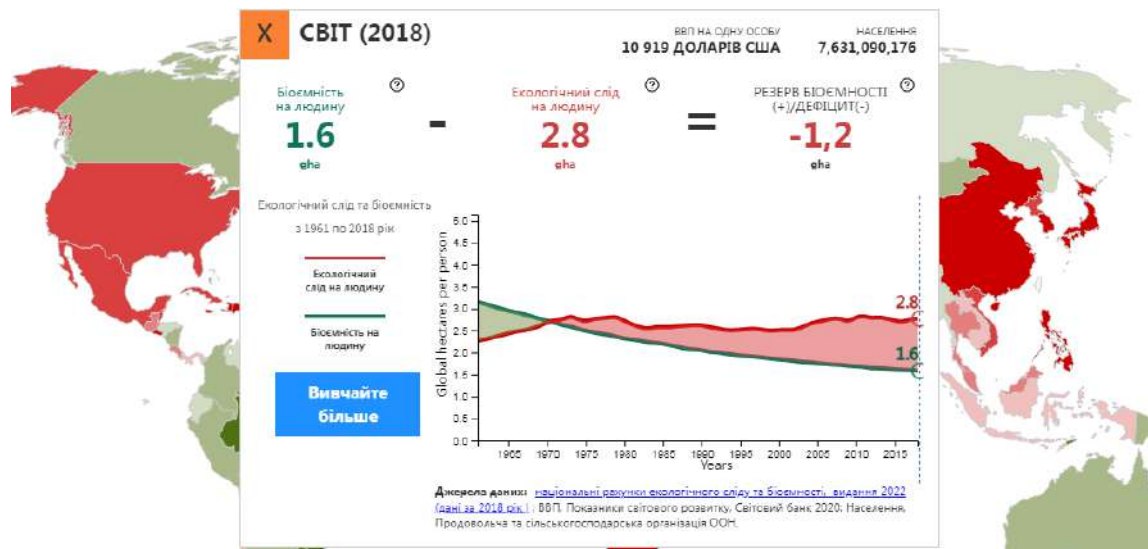

Рис. 2. Біоємність світу

Завдання 4. На контурній карті світу позначте перші 20 перших країн за показником екологічного заповідування (коли біоємність перевищує екологічний слід) – зеленим кольором зафарбувати, підписати назву країну і відсоток перевищення, та 20 перших країн за показником дефіциту біоємності (зафарбувати червоним кольором, підписати назву країну і відсоток перевищення). Також позначте відповідним кольором Україну.

Таблиця 2.

Країни із заповідником біоемності (відсоток, у якому біоемність перевищує екологічний слід)	Країни з дефіцитом біоемності (відсоток, у якому екологічний слід перевищує біоемність)
Країна – %	Країна – %
Французька Гвіана 4 810 %	Сінгапур 10 400 %
Сурінам 2520 %	Реюньйон 2 540 %
Гайана 2030 %	Ізраїль 2440 %
Габон 869 %	Барбадос 2030 %
Конго 754 %	Кіпр 1770 %
Уругвай 641 %	Бахрейн 1660 %
ЦАР 524 %	Кувейт 1480 %
Болівія 358 %	Об'єднані Арабські Емірати 1470 %
Бразилія 233 %	Катар 1450 %
Парагвай 228 %	Саудівська Аравія 1110 %
Тимор-Лешті 181 %	Держава Палестина 1090 %
Еритрея 177 %	Ліван 1070 %
ДР Конго 176 %	Йорданія 1070 %
Намібія 152 %	Ірак 1030 %
Ліберія 140 %	Мальта 1020 %
Мадагаскар 132 %	Люксембург 972 %
Багамські острови 114 %	Республіка Корея 881 %
Ангола 113 %	Бельгія 801 %
Соломонові острови 105 %	Мартініка 756 %
Папуа-Нова Гвінея 99 %	Японія 678 %
Мозамбік 96 %	Нідерланди 630 %
Монголія 94 %	Сент-Люсія 606 %
Фінляндія 88 %	Гваделупа 602 %
Аргентина 87 %	Острови Кука 493 %
Колумбія 85 %	Лівія 448 %
Канада 83 %	Антигуа і Барбуда 443 %
Гвінея-Бісау 82 %	Італія 425 %
Нова Зеландія 67 %	Єгипет 402 %
Екваторіальна Гвінея 66 %	Тринідад і Тобаго 397 %
Австралія 62 %	Маврикій 383 %
Мавританія 56 %	Іран, Ісламська Республіка 349 %
Нікарагуа 54 %	Оман 341 %
Перу 53 %	Швейцарія 337 %
Швеція 43 %	Алжир 311 %
Ботсвана 39 %	Китай 311 %
Замбія 37 %	Об'єднане Королівство 307 %
Камерун 31 %	Ямайка 290 %
Кот д'Івуар 28 %	Кабо Верде 287 %
Латвія 27 %	Південна Африка 282 %
Російська Федерація 26 %	Португалія 252 %
Норвегія 22 %	Греція 251 %
Естонія 17 %	Сальвадор 244 %
Венесуела, Боліваріанська Республіка 15 %	Джібуті 241 %
Малі 15 %	Коморські острови 239 %

Україна 13 %	Шрі Ланка 233 %
М'янма 12 %	Німеччина 213 %
Гвінея 12 %	Узбекистан 209 %
Еквадор 11 %	Вірменія 208 %
Гондурас 10 %	Французька Полінезія 206 %
Південний Судан 7 %	Туніс 195 %
Чад 3 %	Іспанія 186 %
	Філіппіни 185 %
	Сирійська Арабська Республіка 175 %
	Індія 171 %
	Тонга 170 %
	Домініканська республіка 165 %
	Азербайджан 162 %
	Гаїті 158 %
	Есватіні 158 %
	Туреччина 156 %
	Польща 152 %
	Чеська Республіка 145 %
	Словенія 144 %
	В'єтнам 142 %
	Сполучені Штати Америки 140 %
	Таджикистан 137 %
	Пакистан 131 %
	Куба 129 %
	Сент-Вінсент і Гренадини 128 %
	Уганда 127 %
	Австрія 127 %
	Беліз 124 %
	Марокко 122 %
	Бангладеш 118 %
	Домініка 116 %
	Туркменістан 114 %
	Кенія 114 %
	Корея, Народно-Демократична Республіка 109 %
	Республіка Північна Македонія 107 %
	Мексика 106 %
	Гамбія 102 %
	Афганістан 101 %
	Бруней Даруссалам 100 %
	Малайзія 97 %
	Зімбабве 96 %
	Боснія і Герцеговина 95 %
	Руанда 94 %
	Лесото 94 %
	Непал 93 %
	Албанія 90 %
	Гватемала 89 %
	Франція 86 %
	Таїланд 85 %
	Данія 84 %
	Грузія 84 %

	Ефіопія 83 %
	Сербія 83 %
	Бенін 75 %
	Ірландія 71 %
	Словаччина 70 %
	Чорногорія 68 %
	Сан-Томе і Принсіпі 66 %
	Коста-Ріка 63 %
	Нігерія 58 %
	Гана 54 %
	Білорусь 54 %
	Бурунді 53 %
	Самоа 52 %
	Угорщина 50 %
	Республіка Молдова 50 %
	Казахстан 39 %
	Індонезія 38 %
	Хорватія 37 %
	Ємен 36 %
	Малаві 30 %
	Чилі 29 %
	Киргизстан 28 %
	Сенегал 27 %
	Литва 26 %
	Буркіна Фасо 26 %
	Камбоджа 26 %
	Сомалі 24 %
	Гренада 21 %
	Танзанія, Об'єднана Республіка 19 %
	Нігер 19 %
	Панама 16 %
	Фіджі 14 %
	Сьєрра-Леоне 14 %
	Румунія 13 %
	Болгарія 11 %
	Лаоська Народна-Демократична Республіка 8 %
	Судан 8 %
	Бутан 4%

Література

1. Лесечко М.Д. Основи системного підходу: теорія методолія, практика: навч. посібник / М.Д. Лесечко. – Львів: ЛРУДУ, 2002. – 288 с.
2. Основи стійкого розвитку: Навчальний посібник / За заг. ред. проф. Л.Г. Мельника. – Суми: “Університетська книга”, 2005. – 654 с.
3. Стратегія сталого розвитку: Підручник / [Боголюбов В.М., Клименко М.О., Мельник Л.Г., Прилипко В.А., Клименко Л.В.] / За ред. В.М. Боголюбова. – Херсон: Олді-плюс, 2012. – 446 с.
4. Палехова Л. Л. Управління сталим розвитком: довідник базових понять. Дніпро: НТУ «ДП», 2020. 330 с.

Питання для самоконтролю і підготовки до модульного контролю:

Питання для самоконтролю

1. Проаналізуйте і виділіть найважливіші положення документів Конференції ООН з довкілля та розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992 рік):
Конвенція з біологічного різноманіття (UN Convention on Biological Diversity – CBD);
Рамкова конвенція про зміну клімату (the United Nations Framework Convention on Climate Change – UNFCCC);
Конвенція про боротьбу з опустелюванням (the United Nations Convention to Combat Desertification – UNCCD)
2. Проаналізуйте і виділіть найважливіші положення документів Всесвітнього саміту зі сталого (збалансованого) розвитку (Йоганнесбург, 2002 рік),
3. Проаналізуйте і виділіть найважливіші положення документів Конференції ООН зі сталого (збалансованого) розвитку (Ріо-де-Жанейро, 2012 рік).
4. Проаналізуйте і виділіть найважливіші положення Саміту ООН зі сталого розвитку (Нью-Йорк, 2015 р.) «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року»
5. Визначте завдання переходу України та її регіонів до сталого розвитку до 2030 року.
6. Охарактеризуйте механізми забезпечення сталого (збалансованого) розвитку.
7. Що таке система, наведіть приклади систем?
8. Якими параметрами характеризується стан системи?
9. Чи ідентичні визначення „самоорганізація” та „саморозвиток”?
10. Назвіть основні функції системи.
11. Які функціональні блоки є складовими живих підсистем?
12. Назвіть головні принципи, яким підпорядковуються всі системи.
13. Що означає поняття “розвиток системи” і його основні складові?
14. В чому особливості системного підходу і системного аналізу?
15. Чим відрізняються механізми негативного і позитивного зв’язку?
16. Наведіть класифікацію механізмів негативного зворотного зв’язку за видами компенсаторної реакції.
17. Які є ендогенні механізми негативного зворотного зв’язку?
18. Перерахуйте екзогенні механізми негативного зворотного зв’язку.
19. Наведіть класифікацію механізмів позитивного зворотного зв’язку за видами зміни рівня гомеостазу. Які трансформаційні механізми за характером посттрансформаційних змін системи Ви знаєте?
20. Які основні характеристики стійкості систем Ви знаєте?

Змістовий модуль № 2. Моніторинг переходу до сталого розвитку. Екологічна політика

Практичне заняття №5-6.

Індикатори сталого розвитку

Мета: з'ясувати соціально-економічний зміст базових індикаторів сталого розвитку; визначити джерельну базу показників для обрахування індикаторів сталого розвитку; отримати практичний досвід обрахування базових індикаторів сталого розвитку.

Питання для обговорення

1. Підходи до побудови індексів та індикаторів сталого розвитку (СР)
2. Індикатори сталого розвитку: соціально-економічні аспекти.
3. Методологічні основи формування індикаторів сталого розвитку
4. Приклади розрахунків індикаторів сталого розвитку.
5. Національні цілі та завдання сталого розвитку України.
6. Врахування Цілей сталого розвитку в стратегіях розвитку територіальних громад.

Завдання 1. Проаналізувати показник Індексу розвитку людського потенціалу (ІРЛП) та визначити його значення у оцінці стану сталого розвитку країни (регіону). Джерела отримання даних в Інтернет: <http://hdr.undp.org/reports/global>

Завдання 2. Проаналізувати зміст та методику розрахунку індексу сталого розвитку (Іср) як середнього суми його складників: Індексу економічного виміру (Іекв), Індексу соціального виміру (Ісв), Індексу екологічного виміру (Іев) Джерела отримання даних в Інтернет: www.weforum.org, www.heritage.org, www.yale.edu.

Завдання 3. Розробити проект стратегії/плану Сталого розвитку територіальної громади (місця проживання магістранта), який повинен включати:

- ✓ вступ з коротким обґрунтуванням підстав для розроблення, інформацію про головного розробника;
- ✓ аналітичну частину – докладний опис основних тенденцій соціально-економічного розвитку регіону та результати моніторингу й оцінки результативності виконання завдань діючої регіональної стратегії;
- ✓ SWOT-аналіз та характеристику порівняльних переваг, викликів та ризиків перспективного розвитку;
- ✓ можливі сценарії розвитку;
- ✓ стратегічне бачення на планований період;
- ✓ стратегічні цілі, пріоритети розвитку регіону на відповідний період (Методика постановки цілей SMART);
- ✓ оперативні цілі, які мають на меті забезпечити досягнення стратегічних цілей;
- ✓ основні завдання, етапи та механізми їх реалізації: інституційне, організаційне, фінансове забезпечення реалізації стратегії;
- ✓ систему моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональної

стратегії.

Завдання 4. Презентувати проект стратегії/плану сталого розвитку територіальної громади на практичному занятті (SWOT-аналіз і SMART-цілі).

Питання для самоконтролю

1. Які групи показників містить щорічна доповідь Світового банку «Індикатори світового розвитку»?
2. З'ясуйте економічний зміст Індикатору розвитку людського потенціалу і прокоментуйте його значення стосовно України.
3. Як ви розумієте показники Індексу сталого розвитку та визначте найбільш прогресивні країни за його значенням.
4. Як ви розумієте інтегральність показників і індексів сталого розвитку.
5. Які основні показники враховуються у значення Індексу реального прогресу?
6. Методика SWOT-аналізу сильних, слабких сторін, можливостей і загроз Стратегії сталого розвитку територіальної громади.
7. Критерії SMART-цілей сталого розвитку.

Література

1. Економічні аспекти управління природними ресурсами та забезпечення сталого розвитку в умовах децентралізації влади в Україні / [за наук. ред. акад. НААН України, д.е.н., проф. М.А. Хвесика, д.г.-м.н., проф. С.О. Лизуна; Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України»]. К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2015. 72 с.
2. Кононенко О.Ю. Актуальні проблеми сталого розвитку: навчально-методичний посібник / О.Ю. Кононенко. К.: ДП «Прінт сервіс», 2016. 109 с.
3. Концептуальні основи формування системи управління сталим розвитком еколого-економічних систем / В. С. Загорський. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 336 с.
4. Національна парадигма сталого розвитку України / наук. ред. : Б. Є. Патон ; Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України. К., 2012. 72 с.

Практичне заняття 7

Проблема глобального виснаження енергетичних ресурсів

Мета: проаналізувати науково обґрунтовані шляхи розв'язання енергетичних проблем людства у середньо тривалій та довготривалій перспективі.

Питання для обговорення

1. Економічне зростання і охорона навколишнього середовища.
2. Висока ресурсо- та енергоємність української економіки як загроза сталості розвитку.

3. Стратегічні завдання сталого розвитку України у сфері екологічно збалансованого розвитку економіки.
4. Шляхи та засоби реалізації державної політики сталого розвитку в економічній та фінансовій сферах.
5. Прогнозні оцінки запасів природних ресурсів на планеті.
6. Оцінки перспектив розвитку різних галузей енергетики
7. Енергозабезпечення для сталого розвитку.
8. Вплив енергетичного сектору на довкілля в Україні

Завдання 1. Проаналізувати нижченазвані показники та встановити їх значення для людини.

Показник енергетичної безпеки (Energy Security Index) – глобальне скорочення рівня енергетичної безпеки; рівень балансу «вироблення - споживання» енергії, що отримується за рахунок газу, нафти, урану та вугілля.

Джерела отримання даних в Інтернет: www.eia.doe.gov/iea/; www.bp.com.

Footprint Balance Index (FB) – порушення балансу між біологічною здатністю Землі та потребами людства у біосфері та зміна світової демографічної структури (вимірюється в загальній гектарах на душу населення). Екологічна зона впливу визначає, що територія потребує підтриманні певного рівня населення виходячи з поточного рівня споживання, технологічного розвитку та ефективності використання природних ресурсів. Одиницею вимірювання для цих показників є середній загальний гектар (для всієї Землі). Найважливішими складовими екологічної зони впливу є територія земель, що використовуються для вирощування продуктів, територія лісів та біопального, площа океанів (морів), що використовується для потреб рибальства і найважливішим елементом є площа земель потрібних для рослин, що поглинають викиди вуглекислого газу в результаті згоряння органічного палива. Екологічна зона впливу бере до уваги те, що при такому стані світової економіки і люди споживають природні багатства та екологічні послуги з усього світу. Через це, показник для окремої країни може перевищувати свої біологічні можливості цієї країни. Виходячи з цього, сутність екологічної зони впливу для країни – вимірювання споживання і загальний вплив на довкілля.

Джерела отримання даних в Інтернет: www.footprintnetwork.org; www.wwf.org.

1. Оцінити енергетичні перспективи конкретного регіону (за вибором магістранта).

Питання для самоконтролю

1. Загальна характеристика сучасного стану біорізноманітності України.
2. Тенденції зміни сучасного стану біорізноманітності України та проблеми збереження.
3. Основні показники біорізноманітності в Україні,
4. Характеристика флористичних показників в Україні.
5. Зоологічна різноманітність в Україні.

6. Навести охоронювані види флори, фауни, мікобіоти.
7. Вказати характеристики мережі природо-заповідних територій в Україні.
8. Обрунтувати величину рекреаційного навантаження на природно-заповідний фонд (ПЗФ).
9. Навести функціональні зони рекреації (стаціонарна, регульована).
10. Вказати принципи міри рекреаційних навантажень.
11. Встановити фактори нерегульованої рекреаційної діяльності.
12. Навести методика визначення міри рекреаційних навантажень,
13. Обгрунтувати стадії рекреаційної дигресії,
14. Проаналізувати допустимі рекреаційні навантаження.
15. Навести шляхи забезпечення сталого розвитку ПЗФ в Україні.
16. Вказати нормативно-правові засоби забезпечення сталого розвитку ПЗФ в Україні.
17. Основні засоби (інституційні, економічні, фінансові, наукові, аудитні, експертні, інформаційно-освітні засоби, міжнародне співробітництво) забезпечення сталого розвитку ПЗФ в Україні.

Література

1. Закон України Про природно-заповідний фонд України Постанова ВР N 2457-ХП від 16.06.92, ВВР, 1992, N 34.
2. Конвенція про охорону біологічного різноманіття. Конвенцію ратифіковано Законом N 257/94-ВР від 29.11.94. Дата набуття чинності для України: 07.02.1995.
3. Проект Закону України "Про Державну програму збереження біорізноманіття України на 2005-2025 роки"
4. Рекомендації комітетських слухань «Природно-заповідний фонд України: стан та перспективи розвитку» від 21 травня 2008 року № 14/2.
5. Стратегія сталого розвитку: Підручник / [Боголюбов В.М., Клименко М.О., Мельник Л.Г., Прилипко В.А., Клименко Л.В.] / За ред. В.М. Боголюбова. – Херсон: Олді-плюс, 2012. – 446 с.
6. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія / Н.В. Фоменко. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.
7. SWOT-аналіз і аналіз прогалин (GAP-аналіз) політик, програм, планів і законодавчих актів у галузі енергетики і підготовка та рекомендацій щодо їх удосконалення відповідно до положень Конвенцій Ріо. / В. В. Каплун – Херсон: ФОП Грінь Д.С., 2016. – 96 с. https://www.sd4ua.org/wp-content/uploads/2016/08/8_Energetyka.pdf

Практичне заняття 8

Стратегія сталого управління природними та штучними екосистемами

Мета: дослідити особливості стратегії сталого розвитку природних і штучних екосистем (урбоекосистеми, агроекосистеми та ін.)

Питання для обговорення

1. Стратегія сталого розвитку природних об'єктів (атмосфери, водних об'єктів, лісових масивів, земельних ресурсів та ін.).
2. Загальна характеристика біорізноманіття України, його сучасного стану. тенденцій змін та проблеми збереження.
3. Величина рекреаційного навантаження на природно-заповідні території (ПЗФ).
4. Шляхи забезпечення сталого розвитку ПЗФ в Україні.
5. Основні принципи сталого розвитку населених пунктів. Особливості переходу міст України на шлях сталого розвитку.
6. Технології сталого розвитку міста

Завдання 1. Проаналізувати нижченазвані показники та встановити їх значення для людини.

Показник доступу до питної води (Water Access Index) – відсоток населення, що немає доступу до питної води. Згідно з даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВОЗ) та дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), ще одна небезпека пов'язана зі зменшенням доступу людей до чистої питної води та води для санітарних нужд. П'ята частина людства (більш ніж 1,1 млрд. людей) не має доступу до питної води, і 2,4 млрд. людей не забезпечені мінімальними санітарними умовами.

Джерела отримання даних в Інтернет: www.worldwater.org; www.who.int.

Показник глобального потепління (Global Warming Index) – вимірюється за кількістю викидів вуглекислого газу в кубометрах тонн. Глобальне потепління – процес поступового підвищення середньої річної температури атмосфери Землі та Світового океану. Як стверджує Міждержавна експертна комісія ООН з питань зміни клімату (ІСЕСС), та національні академії наук країн «Великої вісімки», середня температура на Землі піднялась на 10С з кінця ХІХ століття, і «більша частина потепління спостерігалась в останні 50 років і спричинена діями людини», перш за все, через викиди газів, що створюють парниковий ефект, таких як вуглекислий газ та метан.

Джерела отримання даних в Інтернет: www.wri.org ; www.climnet.org; www.ubs.com.

Показник природних катаклізмів (Natural Disasters Index) – глобальні зміни клімату та природні катаклізми – вимірюються на основі загальної кількості людей, що гинуть щорічно внаслідок землетрусів, засух, ураганів та повеней. Впродовж останніх десятиліть зміна клімату є однією з основних проблем, з якими зіштовхнулася світова спільнота. Ця проблема зараз знаходиться у центрі уваги не тільки кліматологів, а й політиків. Вона обговорювалася на конференціях ООН з проблем навколишнього середовища у

1972 році у Стокгольмі (Швеція) та у 1992 році в Ріо-де-Жанейро (Бразилія), Йоганнесбурзі (Північна Африканська Республіка). Одним з найважливіших результатів цих конференцій стала конвенція ООН за зміни клімату. На сьогоднішній день серед експертів не існує єдиної думки щодо причин кліматичних змін. Тим не менше, всі вони доходять висновку, що ці зміни викликані антропогенним фактором, який змішується з 41 варіацією клімату. Вплив цих варіацій є сильнішим, ніж у тих, що пов'язані зі змінами поверхні Землі та парниковим ефектом.

Джерела отримання даних в Інтернет: www.unescap.org; www.unisdr.org.

1. Назвати основні засади стратегії сталого розвитку конкретного ПЗФ (за вибором магістранта) та місця проживання магістранта.

Питання для самоконтролю

1. Навести основну мету і чинники економічного зростання.
2. Охарактеризувати чинники економічного зростання (соціальні, культурні та політична атмосфера).
2. Прокоментувати погіршення стану довкілля, основні показники забруднення довкілля.
3. Проаналізувати показники високої енергоємності галузей промисловості та сільськогосподарського виробництва.
4. Розглянути основні напрямки нераціонального використання природних ресурсів (водних, повітряних, земельних).
5. Навести стратегічні завдання сталого розвитку України у сфері екологічно збалансованого розвитку економіки (забезпечення соціальної справедливості, завдання у сфері суспільних відносин, завдання у сфері міждержавних стосунків).
6. Розглянути показники переходу економіки на інноваційну модель розвитку.
7. Назвати шляхи та засоби реалізації державної політики сталого розвитку у сфері розвитку регіональної політики.

Література

1. Стратегія сталого розвитку: Підручник / [Боголюбов В.М., Клименко М.О., Мельник Л.Г., Прилипко В.А., Клименко Л.В.] / За ред. В.М. Боголюбова. – Херсон: Олді-плюс, 2012. – 446 с.
2. Про затвердження Програми Літопису природи // https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/v465_737-02/print
3. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися бюджетними установами природно-заповідного фонду // <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/ru/1913-2000-%D0%BF>
4. Організація та управління в природоохоронній діяльності : навч. посіб. / Н. М. Самойленко, Д. В. Райко, В. І. Аверченко. – Харків : НТУ «ХП», Видавництво «Лідер», 2018. – 174 с.

Практичне заняття 9 Стратегія сталого розвитку в Україні

Мета: дослідити особливості стратегії сталого розвитку України.

Питання для обговорення

1. Індекс екологічної ефективності (ЕПІ від англ. Environmental Performance Index) як це метод кількісної оцінки та порівняльного аналізу показників екологічної політики держав світу.
2. Категорії індексу екологічної ефективності та методологія обрахунку.
3. Позиції України в індексі екологічної ефективності.
4. Інструменти екологічної політики. Інтеграція екологічної політики в усі сфери суспільного та економічного життя в Україні.
5. Наслідки взаємодії суспільства та природи в Україні.
6. Вплив екологічної політики та природоохоронних заходів на поліпшення стану довкілля в Україні.

Завдання 1. За допомогою наведеної нижче «павукової діаграми» (рис. 3) оцініть за якими критеріями оцінки індексу екологічної ефективності 2016 р. Україна займає найвищі позиції, а за якими – аутсайдер. Порівняйте з даними за 2022 р (<https://epi.yale.edu/epi-results/2022/country/ukr>). Результати занесіть до таблиці:

Критерій (політична категорія)	Місце в рейтингу 2016 р.	Місце в рейтингу 2022 р.	Оцінка позиції (порівняти із загальним місцем України в рейтингу та середнім значенням по світу)
Загальний рейтинг України			
Стан здоров'я населення			
Якість повітря			
Вода та санітарія			
Водні ресурси			
Сільське господарство			
Ліси			
Рибальство			
Біорізноманіття та середовище проживання			
Зміна клімату та енергетика			

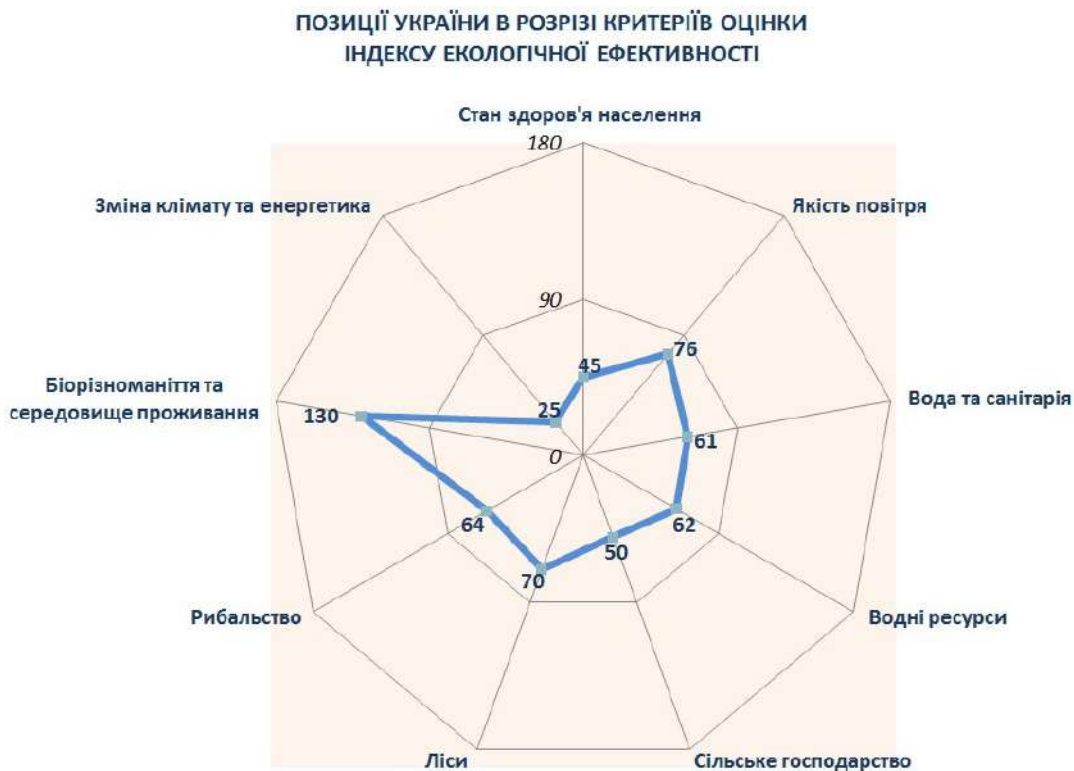

Рис. 3. Позиції України в розрізі критеріїв оцінки індексу екологічної ефективності 2016 р.

Завдання 2. Проаналізуйте динаміку зміни індексу екологічної ефективності України (рис. 4)

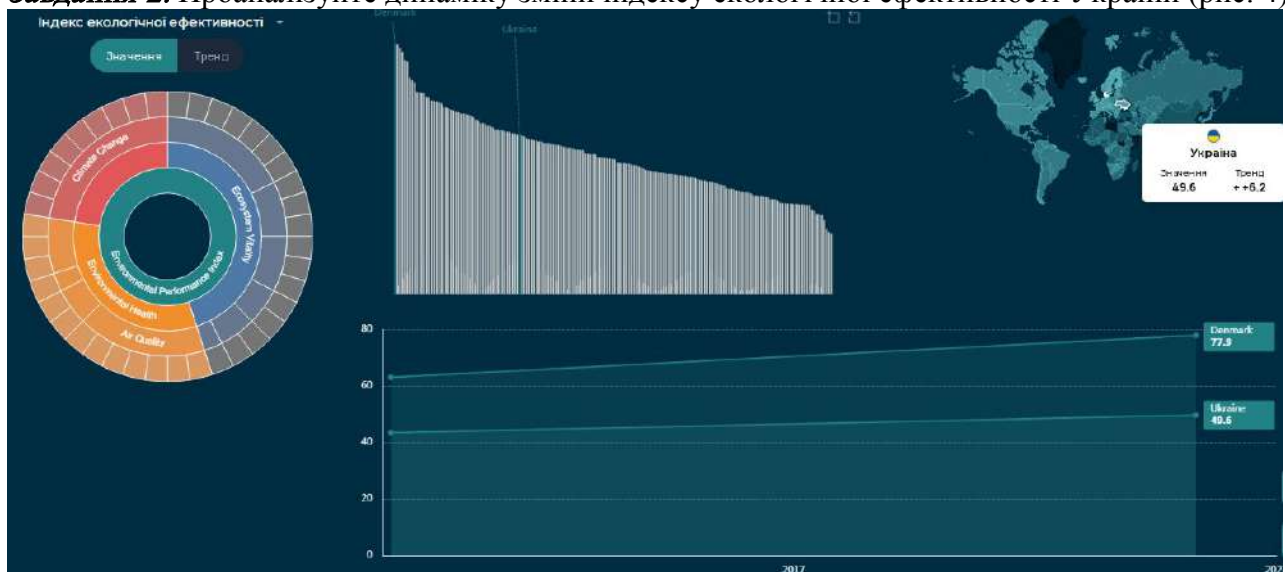

Рис. 4 Динаміка зміни індексу екологічної ефективності України (<https://global-reports.23degrees.eu/epi2022/root>)

Завдання 3. Оберіть свій варіант відповіді та письмово аргументуйте свою позицію з наведеної дилеми:

Уявіть, що ви — Голова обласної державної адміністрації. Ви дізналися, що кількість накопичених відходів у вашій області щороку збільшується. Ви вирішили звернутись до Прем'єр-міністра країни та запропонувати заходи для зменшення кількості відходів. Які з варіантів ви запропонуєте?

1. Стимулювання використання на підприємствах новітніх ресурсозберігаючих, маловідходних технологій.

2. Впровадження програм, які заохотять громаду зменшити кількість відходів, створять умови для повторного використання та утилізації побутових відходів.
3. Використання сировини, що піддається біологічному розкладу.
4. Збільшення оподаткування як засіб протидії надлишковому пакуванню та захороненню відходів.

Література

1. SWOT-аналіз і аналіз прогалин (GAP-аналіз) політик, програм, планів і законодавчих актів у сфері суспільного добробуту (соціального захисту) і підготовка рекомендацій щодо їх удосконалення відповідно до положень Конвенцій Ріо. / Л. Г. Руденко – Херсон: ФОП Грінь Д.С., 2016. 124 с. URL: https://www.sd4ua.org/wp-content/uploads/2016/08/3_Ekopolityka.pdf
2. Національна екологічна політика. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/diyalnist/natsionalna-ekologichna-polityka/>
3. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#n187>
4. Проект ПРООН/ГЕФ «Інтеграція положень Конвенцій Ріо у національну політику України. URL: <https://sd4ua.org/integratsiya/integratsiya-printsipiv-konventsij-rio-v/>
5. Сталий розвиток для України. URL: <https://sd4ua.org/>
6. Wolf, M. J, Emerson, J. W., Esty, D. C., de Sherbinin, A., Wendling, Z. A., et al. (2022). 2022 Environmental Performance Index. New Haven, CT: Yale Center for Environmental Law & Policy. epi.yale.edu URL: <https://epi.yale.edu/downloads/epi2022report06062022.pdf>

Практичне заняття 10

Вплив війни на довкілля.

Мета: дослідити вплив військових дій на довкілля України.

Питання для обговорення

1. Вплив війни на досягнення Україною глобальних цілей сталого розвитку.
2. Сутність та основна концепція зеленого відновлення.
3. Напрями та принципи повоєнного зеленого відновлення України.
4. Види екологічної політики України.

Завдання 1. Підготуйте аналітичну записку на тему: «Російська збройна агресія ускладнює досягнення Україною глобальних цілей сталого розвитку» (за матеріалами офіційного сайту Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України <https://mepr.gov.ua/topics/novyny/zbytky-dovkillyu-vid-vijny/>).

Завдання 2. Доведіть, що підрив греблі Каховської ГЕС є екоцидом. (використайте аналітичний звіт: Попередній екологічний та юридичний аналіз

руйнування Каховської ГЕС і його наслідків : аналіт. звіт / Коаліція «Україна. П'ята ранку» ; ГО «Фонд підтримки фундаментальних досліджень» ; Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». – Київ, 2023. – 180 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rac.org.ua/wp-content/uploads/2024/06/racse-kahovka-environmental-and-legal-consequences-2024.pdf>)

Завдання 3. Наведіть приклади законодавчого забезпечення різних видів екологічної політики України (рис. 5).

Рис. 5. Види екологічної політики України.

Література

1. Довідник з екополітики : посібник. ПРООН. 2020. Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rac.org.ua
2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Закон України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 16, ст.70). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
3. «Зелене» повоєнне відновлення України: візія та моделі. Аналітична записка. – Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля» (2022). [Електронний ресурс] - Режим доступу: file:///C:/Users/home/Downloads/green_recovery.pdf

4. Зміна клімату та мешканці України: особливості громадської думки та комунікації : аналітична записка. 2024. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://rac.org.ua/wp-content/uploads/2024/08/racse-climate-change-and-citizens-of-ukraine-ukr.pdf>
5. Програма «Екологізація економіки в країнах Східного партнерства»: Greening Economies in the European Union’s Eastern Partnership Countries (EaP GREEN) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ndei.me.gov.ua/pdf/EAP_GREEN.pdf
6. Україна та Європейський зелений курс : річний моніторинговий звіт 2023. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://rac.org.ua/wp-content/uploads/2024/03/racse-ukraine-and-the-european-green-deal-monitoring-report-2023-ukr.pdf>

Практичне заняття №11-12 Екологічна політика ЄС

Мета: дослідити сутність та особливості реалізації екологічної політики ЄС.

Питання для обговорення

1. Екологічна політика ЄС: основні сфери і цілі.
2. Програми дій з навколишнього середовища: напрями розвитку.
4. Європейська зелена угода (European Green Deal) – політика розвитку зеленої економіки.
5. Оцінки впливу на довкілля (ОВД) і стратегічної екологічної оцінки (СЕО) як міжнародно визнані інструменти превентивної екологічної політики.
6. Світовий та європейський досвід ОВД.

Завдання 1. Аналіз європейського законодавства з питань оцінки впливу на довкілля.

Хід виконання

1. Ознайомитися з сайтом Європейської комісії щодо оцінки впливу на довкілля: <https://ec.europa.eu/environment/eia/eia-legalcontext.htm>.
2. Проаналізувати:
 - Директиву № 2011/92 ЄС «Про оцінку впливу окремих державних та приватних проєктів на довкілля»;
 - Директиву № 2003/4 ЄС «Про доступ громадськості до екологічної інформації».
3. Визначити зобов'язання України у сфері оцінки впливу на довкілля згідно з Угодою про асоціацію з ЄС.
4. Оцінити переваги, які отримала Україна внаслідок впровадження європейської моделі ОВД.

Завдання 2. Аналіз діяльності Європейського агентства з навколишнього середовища

Хід виконання

За матеріалами сайту (https://commission.europa.eu/publications/legal-documents-delivering-european-green-deal_en) складіть перелік юридичних документів щодо реалізації Європейської зеленої угоди.

Самостійна робота. 1. Навести успішні приклади реалізації екологічної політики в одній із країн ЄС.

2. Навести приклади реалізації політики зменшення споживчого сліду (рис. 6)

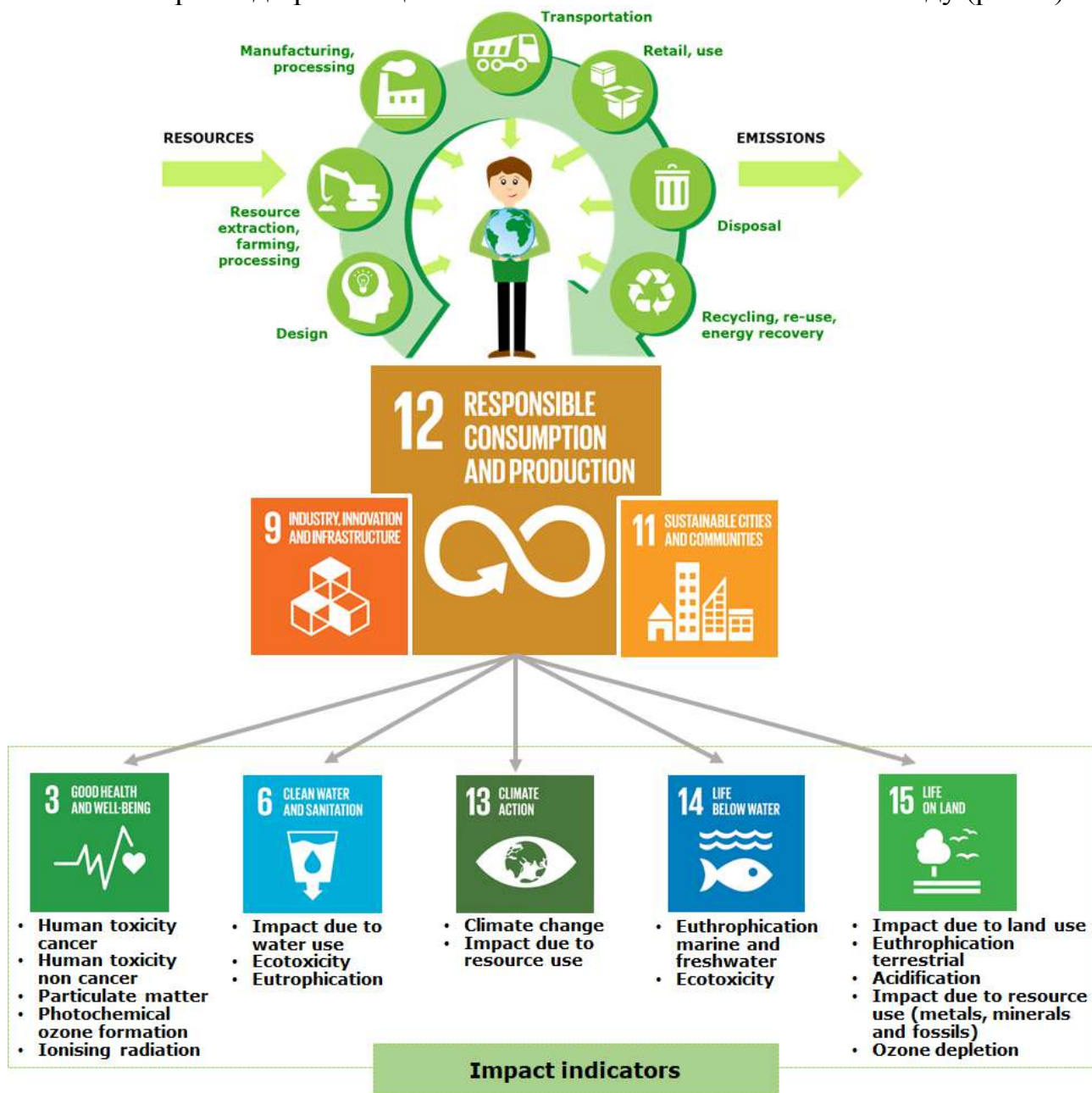

Рис. 6. Індикатори споживчого сліду (розроблені в ЄС)

Література

1. Оцінка впливу на довкілля: впровадження природоохоронних практик та кліматичної політики ЄС. навч. посіб. – Суми : Сумський національний аграрний університет, 2021. – 152 с.

2. Політика ЄС щодо зеленої економіки та інновацій: Підручник. Орловська Ю.В. , Чала В.С. , Глущенко А.В./ під заг. ред. Орловської Ю.В. Д.: ПДАБА. 2023. – 193 с.
3. EcoPolitic. (2021). Environmental policy of the countries of the European Union: Development and achievements. Retrieved from <https://ecopolitic.com.ua/ua/news/ekologichna-politika-krain-ievrosojuzustanovlennya-tadosyagnennya/>

Інформаційні ресурси

Основна література

1. Досвід європейських країн у вирішенні питань екологічної безпеки : навч. посіб. / О. С. Мельник, І. М. Коренева, Л. П. Загородня І. Данільченко ; Глухів. нац. пед. ун-т ім. О. Довженка. – Суми : ВВП "Мрія", 2017. 400 с.
2. Наукові основи національної стратегії сталого розвитку України [Електронний ресурс] / [за наук. ред. акад. НААН України, д.е.н., проф. М.А. Хвесика]; Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2013. – 40 с. – Режим доступу : http://ecos.kiev.ua/share/upload/reports/Naukovi_osnovy_stalogo_rozvytku_2013_1.pdf. – Назва з екрана.
3. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Закон України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 16, ст.70). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>
4. Стратегії сталого розвитку : навч. посіб. / В. В. Добровольський, Є. М. Безсонов, Г. В. Непеїна, Д. О. Крисінська, Н. А. Сербулова. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. – 160 с.
5. Стратегія сталого розвитку: Підручник / [В.М.Боголюбов, М.О. Клименко, Мельник Л.Г., О.О. Ракоїд]. За редакцією професора В.М.Боголюбова і. – К.: ВЦНУБПУ, 2018. – 446 с.
6. Палехова Л. Л. Управління сталим розвитком: довідник базових понять. Дніпро: НТУ «ДП», 2020. 330 с.
7. Екологічна політика та технічне регулювання Європейського Союзу [Електронний ресурс]: Навч. посіб. / І.Л. Якименко, О.М. Салавор, Є.Б. Шаповалов. – К.: НУХТ, 2022. – 157 с.

Додаткова:

8. Дронова О. Л. Запотоцький С. П. Сучасне природокористування: суспільно-географічний контекст : навчально-методичний посібник. – К. : Прінт-Сервіс, 2018. – 214 с.
9. Коломієць Л.В. Стратегія сталого розвитку : навч. посібник / Л.В. Коломієць. Кропивницький: 2019. 126 с.
10. Концептуальні основи формування системи управління сталим розвитком еколого-економічних систем / В. С. Загорський. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 336 с.
11. Методичні рекомендації для врахування Цілей сталого розвитку в стратегіях розвитку територіальних громад / Укладачі: Г.Б. Марушевський, О.М. Нижник. – 2017. – 60 с.
12. Науковий та педагогічний супровід сталого розвитку: Дискурс 2019 : колективна монографія / за редакцією С.Д. Рудишина, І.М. Кореневої. Суми:Вінниченко М.Д., 2019. 330 с.

Інформаційне забезпечення

13. Атлас цілей сталого розвитку 2020 Світового Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://datatopics.worldbank.org/sdgatlas/>
14. Глобальна база даних ЦСР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://unstats.un.org/sdgs/dataportal>
15. Глобальні цілі сталого розвитку 2030 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.un.org.ua/images/documents/3615/цїлі_web\(2\).pdf](http://www.un.org.ua/images/documents/3615/цїлі_web(2).pdf)
16. ЕкоСистема. Національна онлайн-платформа, яка містить актуальну інформацію про стан довкілля [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://eco.gov.ua/>
17. Звіт ООН про прогрес сталого розвитку 2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://unstats.un.org/sdgs/files/report/2022/secretary-general-sdg-report-2022--RU.pdf>
18. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mepr.gov.ua/>
19. Національна екологічна політика. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mepr.gov.ua/diyalnist/natsionalna-ekologichna-polityka/>